

УДК 342.5

СУДОВА ОХОРОНА ЯК ОДНА З ГАРАНТІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ
JUDICIARY PROTECTION AS ONE OF THE COMPLEX GUARANTEES
OF THE ACTIVITIES OF COURTS

Кібець В.О.,
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
начальник територіального управління
Державної судової адміністрації України в Сумській області

Стаття присвячена питанню судової охорони як однієї з гарантій діяльності судів. Проведено дослідження щодо заходів забезпечення безпеки судів та учасників процесу, підтримання громадського порядку в суді. Розглянуто проблеми здійснення охорони судових установ. Проаналізовано повноваження й організацію роботи Служби судової охорони.

Ключові слова: безпека суддів, гарантії діяльності, суд, судді, судова охорона, судочинство, судова незалежність.

Статья посвящена вопросу судебной охраны как одной из гарантий деятельности судов. Проведено исследование мер обеспечения безопасности судов и участников процесса, поддержания общественного порядка в суде. Рассмотрены проблемы осуществления охраны судебных учреждений. Проанализированы полномочия и организация работы Службы судебной охраны.

Ключевые слова: безопасность судей, гарантии деятельности, суд, судьи, судебная охрана, судопроизводство, судебная независимость.

The article is devoted to the issue of judicial protection as one of the constituent guarantees of court activity. Studies were conducted on measures to ensure the safety of courts and process participants, and to maintain public order in court. Considered problems in the implementation of the protection of judicial institutions. The powers and organization of the work of the Judicial Protection Service are analyzed.

Key words: security of judges, guarantees of activity, court, judges, judicial protection, judicial proceedings, judicial independence.

Постановка проблеми. Конституцією України гарантовано незалежність і недоторканність суддів і зазначено, що за неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності [1]. Водночас однією з найбільш актуальних проблем діяльності судів упродовж останніх років є неналежна охорона судових установ. Як судді, так і працівники апарату суду, учасники процесу не почувуються в безпеці у зв'язку з відсутністю необхідної охорони. Відповідно актуальність цієї статті зумовлена потребою вдосконалення та розвитку в означеній сфері, необхідністю дослідження комплексу правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на забез-

печення безпеки судової установи, захисту працівників суду, охорони приміщень судів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення безпеки суддів та учасників процесу розглядали у своїх працях українські дослідники Т.В. Галайденко, В.В. Городовенко, В.С. Єгорова, О.А. Зайцев, Р.О. Куйбіда, С.П. Щерба та ін. Проте проблеми дотримання гарантій діяльності судів і суддів, зокрема судовій охороні, присвячено недостатньо досліджень.

Мета статті – надати загальну характеристику основам безпеки суду, визначити перспективи запровадження професійної охорони судових установ.

Виклад основного матеріалу. Організаційно-правові гарантії безпеки суддів включають у себе, зокрема, створення необхідних організаційно-технічних та економічних умов для діяльності суду – забезпечення фінансування діяльності судів і створення належних умов для їх функціонування, забезпечення належної охорони приміщень суду. Саме комплекс таких заходів спрямований на захист життя та здоров'я, честі, гідності суддів і всіх учасників судового процесу від протиправних посягань.

Верховною Радою України ще в 1993 р. ухвалено Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», який визначає систему особливих заходів державного захисту суддів і працівників апаратів судів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб і їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю цих осіб [2].

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 335-р Міністерством внутрішніх справ видано наказ № 467 від 23 липня 1997 р. «Про створення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та близьких родичів», що сьогодні втратив чинність. Поступово цей підрозділ міліції модернізувався – починаючи з окремого взводу, пізніше – роти судової міліції, в 2003 р. здобувши гучну назву «Спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон»». Необхідно зазначити, що охороною «Грифона» охоплювалися здебільшого апеляційні й окружні суди, тоді як переважна більшість місцевих, районних судів першої інстанції не охоронялися.

Законом України «Про Національну поліцію» до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3] були внесені зміни в частині утворення підрозділів відомчої воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України у зв'язку з ліквідацією спеціального підрозділу судової міліції «Грифон».

Законом України «Про судоустрій та статус суддів» від 02 червня 2016 р. передбачено, що тимчасово, на період до початку виконання в повному обсязі повноважень Служби судової охорони, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснюється підрозділами Національної поліції України та Національної гвардії України [3].

Проте після набуття чинності законом, що стосується діяльності Національної поліції України, охорону судів почали масово знімати, зазначаючи, що у зв'язку з відсутністю додаткових коштів на послуги охорони та некомплект особового складу неможливо виконати норми законодавства. Служба судової охорони повинна була замінити підрозділ «Грифон».

Починаючи з вересня 2015 р. з метою неухильного виконання законодавства України Державна судова адміністрація України неодноразово зверталася до Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України та Міністерства внутрішніх справ України щодо продовження охорони судів підрозділами Національної гвардії України та Національної поліції України до початку функціонування воєнізованої охорони Державної судової адміністрації України в повному обсязі.

Так, ще в серпні 2015 р. Державна судова адміністрація України піднімала питання передачі матеріально-технічної бази спеціального підрозділу судової міліції «Грифон» і передачі бюджетних призначень до Державної судової адміністрації України, а пізніше неодноразово зазначала про невиконання в повному обсязі Постанови Кабінету

Міністрів України від 09 листопада 2015 р. № 906 «Про забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз» Міністерством внутрішніх справ України.

Наказом Державної судової адміністрації України від 23 жовтня 2015 р. № 181 утворено Державну установу «Служба судової охорони» та затверджено її статут. Проте через відсутність державного фінансування цей проєкт залишився невиконаним. У бюджеті 2017–2018 рр. були закладені кошти на Службу судової охорони, однак вона досі не створена.

Нині під цілодобовою охороною перебуває лише незначна частка судів. У більшості судів на період робочого часу підтримання громадського порядку та здійснення пропускового режиму забезпечується підрозділами Національної поліції України.

Слабка захищеність служителів Феміди ставить під сумнів можливість реалізації громадянами права на судовий захист. Злочинні посягання в приміщенні суду трапляються дедалі частіше, і кожен, хто перебуває в стінах суду, має бути захищений від протиправних дій, які вчиняються щодо нього іншими особами.

Останнім часом сталося декілька випадків заподіяння насильства щодо суддів. Так, у вересні 2018 р. здійснено збройний напад на суддю Святошинського районного суду м. Києва С. Дячука, в січні 2019 р. – напад на в.о. голови Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області М. Самсіна, в лютому 2019 р. – підпал будинку судді Старобільського районного суду Луганської області І. Курдзявцева й обстріл маєтку судді Рівненського міського суду П. Денисюка. Судді пов'язують напади зі своєю професійною діяльністю. Хотілося б зазначити, що одним із завдань Служби судової охорони є забезпечення особистої безпеки суддів і членів їх сімей.

Крім того, біля приміщень суду також вчиняються неправомірні дії – це поранення поліцейського під Солом'янським районним судом м. Києва в лютому 2018 р., стрілянина під Ленінським районним судом м. Миколаєва в січні 2019 р.

Встановлення пропускового режиму та периметру безпеки унеможливить протиправну поведінку зловмисників і їх бажання вчинити насильство в приміщенні суду, забезпечить швидку реакцію на будь-яке порушення громадського порядку.

Початок функціонування Служби судової охорони довгоочікуваний і вкрай необхідний. Коло повноважень вказаної служби доволі широке та включає в себе такі повноваження:

- 1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію, транспортних засобів;
  - 2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку під час розгляду справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду;
  - 3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього;
  - 4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї;
  - 5) реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані з посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу [3].
- Служба судової охорони підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України. У Законі України «Про судоустрій і статус суд-

дів» [3] визначено статус і повноваження Служби судової охорони, порядок проходження служби, встановлено спеціальні звання співробітників, зазначений розмір грошового забезпечення та спеціальні гарантії кваліфікованих співробітників. На пенсійне забезпечення співробітників Служби судової охорони поширюється дія Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а служба у Службі судової охорони зараховується до стажу служби в поліції.

До кандидатів на посади співробітників Служби судової охорони застосовуються вимоги, передбачені Законом України «Про Національну поліцію» для кандидатів на службу в поліції. Натомість спеціальні кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посади співробітників такої служби визначаються Головою Служби [2].

У Положенні про Службу судової охорони від 21 грудня 2017 р. № 4237/0/15-17 зазначено, що її діяльність спрямована на підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, а також забезпечення безпеки всіх учасників судового процесу. Працівники Служби будуть забезпечені спеціальними засобами самооборони та вогнепальною зброєю [4].

У своєму рішенні від 25 жовтня 2018 р. № 65 Рада суддів України зазначила, що безпека суддів та охорона при-

міщень судів є однією з основних гарантій незалежності суддів і системи правосуддя загалом [5]. Також ідеться про неналежну практичну реалізацію положень Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [2]. У рішенні зазначено про звернення до Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України щодо невідкладного запровадження виконання Службою судової охорони своїх повноважень.

У Державному бюджеті 2019 р. на Службу судової охорони передбачено 988 млн грн [6]. Із цього приводу слушною є думка Голови Вищої ради правосуддя І. Бенедисюка, що для того, щоб Служба судової охорони була відповідним чином укомплектована та професійно підготовлена для співпраці з судом, «потрібно зробити дуже багато, а не лише виділити кошти» [7].

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, необхідно наголосити на тому, що демократичний устрій у державі, до якого ми прагнемо, повинен скріплюватися надійними гарантіями. Запорукою справедливості судових рішень, їх законності є безпека та недоторканість суддів і працівників судової системи. Вирішення найближчим часом всіх організаційних питань, пов'язаних із початком функціонування і виконання своїх повноважень Службою судової охорони, є запорукою надійного захисту судової незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Про затвердження Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 21 грудня 2017 р. № 4237/0/15-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4237810-17>.
5. Про заходи забезпечення безпеки судів і суддів, охорони судів та осіб, котрі беруть участь у здійсненні судочинства : Рішення Ради суддів України від 26 жовтня 2018 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065414-18>.
6. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2629-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 50. Ст. 400.
7. Питання Служби судової охорони досі не вирішено, – глава ВРП Бенедисюк. URL: https://censor.net.ua/ua/news/3071307/pytannya_slujby_sudovoyi_ohorony_dosi_ne_vyrisheno_glava_vrp_benedisyuk.